

Екологічний тренінг « Що потрібно знати про дерева»

Мета. Збагатити знання дітей про лікарські дерева України. Ознайомити з народними традиціями лікування рослинами і показати відображення цієї теми в легендах, прикметах, прислів'ях. Вивчити правила зберігання лікарських рослин. Виховувати бережливе ставлення до природи. любов до рідного краю. Обладнання: кольорові картки та засушені рослини, гербарії, книги, ілюстрації дерев, лісу, таблиці.

Хід заняття:

i. Організація дітей до заняття.

Добрий день вам, діти любі!

Хай вам щастя - доля буде

Не на день і не на рік,

А на увесь ваш довгий вік?

ii. Актуалізація опорних знань.

Інтерактивна вправа «Мозковий штурм»

- Які дерева ростуть у лісі?
- Які рослини називають кущами?
- Які кущі ростуть у нашому лісі?
- Як розміщені рослини в лісі?
- Які ліси називають хвойними?

iii. Повідомлення теми та мети заняття.

Вступна бесіда керівника.

Діти, сьогодні ми проведемо екологічний тренінг. Під час подорожі будемо працювати, слухати, гратися, відгадувати і лікуватися. А помандруємо ми ліською стежинкою з дідусем Лісовичком. Подорожуючи від зупинки до зупинки, ви дізнаєтеся про лікувальні властивості дерев нашого краю, ознайомитеся з народними легендами, вивчите правила сушіння та зберігання лікарських рослин. Закріпимо правила поведінки в природі. А під час подорожі на вас чекають такі зупинки.

1. "Лікарські дерева України".
2. "Що росте у лісовому домі".
3. "З природою живи у дружбі, то буде вона тобі у службі",
4. Гра "Поле чудес".
5. "Впізнай мене".
6. "Музей природи".
7. "Буду я природі другом".
8. "Фіточай".

Лісовичок. Перша зупинка "Лікарські дерева України".

1. Гра "Лікарські дерева України".

Липовий мед вважається найсмачнішим, найкориснішим. Через багаті медові врожаї називають липу "медоносним деревом". Майже 800 кілограмів збирають бджоли з одного гектара липових насаджень.

У листках липи багато вітаміну С, є каротин, таніни. безазотисті екстрактивні речовини, небагато клітковини.

Але, мабуть, найважливіше призначення липи — медичне. Липовий чай. настояний на суцвіттях, — дуже давні, дуже поширені й улюблені народні ліки від різних хвороб. Столова ложка висушених квіток, запарених у склянці окропу, -

чудовий засіб проти нежитю. Липовий цвіт - чи не найкращий потогінний засіб. Настій з нього має ще бактерицидні властивості.

2. Легенда про липу.

Жила собі козачка Горпина і мала вона двох синів. Ніби від серця їх відривала, виряджаючи на Січ.

Дуже гірко мені виряджати вас, але йдете ви на святе діло — боронити нашу землю. Не осоромте ні пам'яті батька, що загинув, ні землі, яка вас зростила. А, щоб пам'ять про нас лишилась, посадить поруч з батьковою ви по липці, я буду приходити до них і молитися за вас Коли будуть в'янути листочки, то знатиму, що важко вам, коли пробиватиметься сік із котроїсь з них, знати, що ранений один із нас, як стануть всихати, знатиму, нема вас на світі. Поливатиму їх сльозами своїми, щоб ожили.

Скільки посаджено лип, стільки хоробрих мужів пішли на війну.

Приготувала я вам горбинки цвіту з батьківської липи. Чи застуда, чи ще якась хвороба, у пригоді стане липовий цвіт. Під липою нікого ще не вбило грозою. Заварений липовий цвіт допоможе від застуди, головного болю, нерви заспокоїть, вгамує біль у животі.

Присядемо під батьківським деревом. І в дорогу, діти.

Подякували сини та й поїхали.

Лісовичок. Друга зупинка "Що росте у лісовому домі".

1. Відгадування загадок про дерева.

Голки мас коротенькі.

Всім знайомі ці гілки

Й шишки довгі, мов свічки. (Ялинка)

Білокрилий, наче птах,

І оспіваний в піснях,

Дрібне листячко на нім,

Що й казати — гарний дім! (Береза)

Я не груша, і не слива.

Але кажуть, що вродлива.

Я стою у срібнім листі,

У червоному намисті. (Калина)

Всі панн скинули жупани,

А один пан не скинув жупан.

(Листяні дерева і хвойне)

Літом виростає, А осінню опадає, (Листя) На дереві народився в кожусі,

Кожух розірвався, і я на землю впав. (Каштан)

Батько тисячі синів має,

Кожному мисочку справляє. (Дуб, жолуді)

На дереві гойдається.

Жупан колючий має,

На літо одягається,

А восени скидає. (Каштан)

Відгадай, як звати наш дім, Все про нього розповім.

Стовбур жовтий, мов янтар,

Досягає стеля хмар.

І колючі, й довгі, й тонкі

На гілках зелені голки,
Шишок безліч., та маленькі,
І не довгі, а кругленькі (Сосна)

Я — гарний колючий кущ, на якому в травні з'являються рожеві пахучі квіточки. які перетворюються на ягідки. А використовують їх при захворюванні нирок, стравоходу. (Шипшина)

Розповідь про вербу.

А чи знаєте ви, що це за гілочка? Це гілочка верби.

Верба дарує багато корисного, вона позначає, де вода на землі. Криницю конали під цим деревом. Верба — природний фільтр. Ось чому раніше брали волю під вербою, та й риба ловилась краще, бо любить чисту воду.

Верба дуже цілюща, використовують кору, гілки. Настій кори понижує температуру, застосовується при ревматизмі, застуді, головному болю, розладах шлунка. А ще про вербу складено багато пісень та віршів. Верба це дерево-символ в Україні.

Легенда про вербу, калину та журавлика.

Напали на нашу землю вороги, спалили село, отруїли криниці. Залишилося тільки кілька стареньких хат. В одній хаті жила жінка з двома дітками. Не шали вони, що вода в криниці отруєна.

Вийшла з хати дівчинка Наталочка Була вона дуже красива мала довгі коси, на шийці носила намисто з коралів. Набрала дівчинка у відро води та й напилася. Але не змогла отрута вбити дівчинку. Сталося диво. Перетворилася Наталочка на красивий кущ. а її намисто — на червоні ягоди. З того часу коло криниці й росте калина.

Вийшов з хати хлопчик Іванко. А бук він стрункий та вродливий, носив сірий полотняний одяг. Напнися хлопчик води та й перетворився на журавлика. З того часу воду з криниць дістають "журавлі".

Вийшла з хати мати. Побачила, яке лихо сталося з дітьми, — завмерла з горя і посивіла та й перетворилася на сріблясту вербу. З того часу біля криниць стоїть срібляста вербичка-мати коло своєї доньки-калини та енночка-журавля. Всі разом вони оберігають криницю від забруднення.

Лісовичок. Третя зупинка "З природою живи у дружбі, то буде вона тобі у службі".

Конкурс прислів'я про дерева.

- Дерево міцне корінням, людина — родом і народом.
- На дерево дивись, як родить, а на людину — як робить.
- Де дуби, гам і гриби.
- Виріс ліс - там виросло і топорище.
- Високе дерево ловить найбільше вітру.
- Від зрізаного дерева пагінці таки проростуть.
- Дерево з глибоким корінням менше боїться вітру.
- Дерево садять швидко, та не швидко плоди їдять
- За один раз не зітнеш дерева враз.
- Біля сухого дерева й сире горить.

Зацвіли вони в травневу пору пахучими квітами, Бузьків кущ — фіолетовими кетягами, а бузьчишин — білими, схожими на парасольки, суцвіттями. Тоді й назвав вдячний чоловік бузьків кущ бузком, а бузьчишин бузиною. **Бузок** веселив

зір своїм цвітом, а бузина дарувала старому цілющі ліки від багатьох хвороб.

Лісовичок. Четверта зупинка Гра "Поле чудес".

Весною це дерево стоїть у пишному цвітінні. наче все у білій піні святкове і запах його квітів відчутний здалека. Шкода лише, що саме заради квітів люди ламають його гілки, калічать.

(Черемха)

Часто люди називають це дерево "солодким". Ні. цукерки на ньому не ростуть, але подивись уважно - як багато бджілок ласують солодким нектаром з його квітів, а у вулику той нектар перетвориться на запашний цілинний мед Нарви обережно жменьку квіток з нього дерева і завари, як чай Він буде смачний, ароматний і також цілющий.

(Липа)

Приклади руку влітку до стовбура цього дерева Він прохолодний, навіть під гарячим сонцем. Це єдине дерево і білою короні, яка не нагрівається на сонці Це білокора красуня..

(Береза)

"Патріарх лісів", "могутній велет" — гак часто наївають це дерево. бо й справді, в лісі воно здається найсильнішим Крім того, що не дерево - богатир, воно ще й дерево-довгожитель.

(Дуб)

Станьмо під крону липи, клена дуба і почуємо, як шелестять листочки — вітерець поміж них заплутався, і нони легенько стукають одне об <ьіне А під цим деревом не шелест, а шум, бо вітер розхитує гілочки, і листочки розсікають повітря.

Яке ж дерево шумить?

(Сосна)

Там, де в лісі є озерце, ростуть високі й розлогі дерева Аж схиляються до води. Ніби хочуть помилуватися, які ж то гарні золоті пухнасті "котики" прикрасили їх рано-навесні! Он. майже на кожному з них і бджілка сидить, золотавий пилок збирає, бо ще ж квітів немає.

- Яке дерево квітує так рано?

(Верба)

2. Розповідь про липу.

Липа — чудовий літній медонос, найулюбленіше дерево бджіл Вони наче забувають про інші квіти, всі прямують туди, де жовтіють джерельця смачного нектару. Хто не чув про липовий мед? Золотаво-жовтий, іноді зеленуватий, прозорий, з тонким і ніжним запахом липового цвіту.

Лісовичок. П'ята зупинка "Впинай мене".

3. Конкурс знавців дерев.

За гербаріями листків впізнати дерево.

4. Розповідь про дуба.

Дуб — могутнє, довговічне дерево. 300—500 років — вік поважний, але далеко не межа. Довгожителів серед дубів чимало. Недаремно давньоримський учений Пліній Старший порівнював вік Всесвіту з віком дуба. Понад 800 років стоїть могутній велетень у Запоріжжі біля селища Верхня Хортиця. За легендою, під цим дубом запорожці писати свій знаменитий лист до турецького султана, а Богдан Хмельницький відпочивав під його розлогою кроною. Багато лиха

довелося пережити запорозькому велетню. І махновці намагалися спиляти його для бронепоезда, і фашистські загарбники намірялися викопати його та посадити у Берліні біля імперської канцелярії.

Лісовичок. Шоста зупинка.

- Який кущ є символом українською народу і одночасно лікарською рослиною? (Калина)
- Яке дерево-лікар дало назву літньому місяцеві? (Липа)
- Яке дерево застосовуються в народній медицині повністю? (Сосна)
- Яке дерево, найбільш оспіване Т. Шевченком, є символом України та оберегом рідного дому має великі лікувальні властивості? (Верба)
  - Яке білокоре дерево найраніше розпочинає весняний сокорух? (Береза)
  - Яке дерево має лікувальні властивості, його плоди схожі на гриби? (Дуб)

2. Таємниці природи.

Розповідь про березу.

У сиву давнину слов'яни як і тепер, поділяли рік на дванадцять місяців. Але починався він не січнем, а березнем. Танув останній сніг, підсихали калюжі, на луках з'являлися перші зелені стеблинки, а на деревах — перші листки.

Пробуджувалася природа, саме час у поле збиратися до сівби готуватися. Так чим же це не початок життя? Чим не початок **НОВОГО року**⁷ Берези одні з перших дерев, а подекуди й перші, надягали зелене вбрання Тому й місяць, що починав рік, називався березозіль. Українська мова зберегла давню назву. Вслухайтесь, місяць берези — березень.

Здавна це дерево шанують люди. Білокора красуня. У якого дерева ще є такий чистий і світлий стовбур? За будь-якої погоди, в будь-який час незалежно від пори року здалека помітиш її, впізнаєш, ні з яким іншим деревом не сплутаєш. З давніх-давен береза стала символом чистоти, невинності та ніжності. Вона оспівана в піснях, прославлена в живопису Народна та наукова медицина широко використовує березу. Настій з бруньок та листків — сечогінний та жовчогінний засіб. Свіжі листки допомагають при ревматизмі, заспокоюють біль у забитих місцях. Настояєм листків змазують уражені місця при хворобах шкіри, миють голову, щоб зменшити випадання волосся.

Дуже корисний і березовий сік. Він містить цукор, вітаміни, яблучну кислоту. З нього роблять прохолодний напій. Та коли пішла мова про березовий сік, то зауважимо, що його можна браги лише на ділянках призначених для вирубування. Отвір у стовбурі потім треба заліпити воском фарбою або глиною, бо у відкриті рани може потрапити інфекція.

— Діти, може хтось із вас знає про березу вірші, загадки, пісні або прислів'я? (Відповіді дітей. Учениця читає вірш "Берізонько, берізонько")

3. Поетична хвилинка.

Вірш "Берізонька".

Берізонько, берізонько, ти, манко лнюм.

Зелені твої кіски вітрисько розвіва

Стоїш ти при дорозі у травах і кущах.

І білі гної ноги все миєш на дощах.

Прошу вас, із берези ви соку не точить.

Ви краще їй сестричку зелену посадить.

Ви краще їй шпаківню поставте на гілках. Щоб прилетів до неї друг лісу,

добрий птах.

Лісовичок. Сьома зупинка "Буду я природі другом".

Конкурс не кращій віри про дерево.

Лісовичок. Восьма зупинка "Фіточай".

Конкурс. Впізнай чаї з дерев.

Підведення підсумків.

Віри. Треба любити садити ліси.

Ліс любити, синку, треба

Не лише за тінь, росу.

Не тому, що він для тебе

Дарував свою красу.

Ліс - багатство, слава краю.

Він могутній, він живий.

Він од посух заступає

Лан широкий степовий...

Ліс — то сила для людини,

Ліс - окраса всіх країн...

Ліс безсмертний!

Адже ж люди берегти повинні ліс!